

O‘zbek adabiy tilining davrlastirilishi, adabiy tilning tayanch dialektizm masalasi

Yoqub Siddiqovich Saidov
Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya: Hozirga qadar fanga ma’lum bo’lgani shuki, turkiy tillarni ilk bor XI asrda Mahmud Koshg‘ariy o‘zining “Devonu lug‘otit turk” asarida tasnif etgan. Mazkur tasnif o‘zining aniqligi, soddaligi va mukamalligiga ko‘ra undan keyin yaratilgan tasniflardan alohida ajralib turadi. O‘zbek adabiy tili o‘zining tashkil topishi va shakllanishining dastlabki davrlaridan boshlab hozirgi kunlargacha juda murakkab taraqqiyot yo‘lini bosib o‘tdi. Til tarixini davrlashtirish “O‘zbek tili tarixi” fani uchun eng muhim masalalardan biridir. Chunki davrlashtirish orqali o‘zbek tili va unga qardosh turkiy tillarning kelib chiqishi, taraqqiyot bosqichlari, o‘zaro munosabat va aloqalari, boshqa tizimdagi tillarning bevosita hamda bilvosita ta’siri kabilarni aniqlash mumkin.

Kalit so‘zlar: turk tillar, uzbek tili, til tarixi, adabii til tarixi, tasnif, ilm-fan, maorif, tarh, davrlashtirish, tamoyil

Periodization of the Uzbek literary language, the issue of basic dialectic of literary language

Yaqub Siddiqovich Saidov
Bukhara State University

Abstract: So far it is known to science that the Turkic languages were classified for the first time in the 11th century by Mahmud Koshgari in his work “Devonu lugotit turk”. This classification differs from the classifications created after it due to its accuracy, simplicity and perfection. The Uzbek literary language has traveled a very complex path of development from the early stages of its formation and formation to the present day. Periodization of the history of the language is one of the most important issues for the science of “History of the Uzbek language”. Because through periodization, it is possible to determine the origin of the Uzbek language and its related Turkic languages, stages of development, mutual relations and connections, and the direct and indirect influence of languages in other systems.

Keywords: Turkish languages, Uzbek language, history of literary language, classification, science, education, development, periodization, principle

O'zbek adabiy tili o'zining tashkil topishi va shakllanishining dastlabki davrlaridan boshlab hozirgi kunlargacha juda murakkab taraqqiyot yo'lini bosib o'tdi. Til tarixini davrlashtirish "O'zbek tili tarixi" fani uchun eng muhim masalalardan biridir. Chunki davrlashtirish orqali o'zbek tili va unga qardosh turkiy tillarning kelib chiqishi, taraqqiyot bosqichlari, o'zaro munosabat va aloqalari, boshqa tizimdagi tillarning bevosita hamda bilvosita ta'siri kabilarni aniqlash mumkin.

O'zbek adabiy tili tarixini davrlashtirish o'zbek xalqining tashkil topishi, etnik tarkibi, uning o'ziga xos murakkab tarixiy rivojlanish xususiyatlari, qadimgi umumtarkiy adabiy til qurilishida hamda hozirgi turkiy tillar tasnifida o'zbek adabiy tilining tutgan o'rnini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Adabiy til tarixi shu tilda so'zlashuvchi xalq tarixi, adabiy tilning tuzilmasi, tarkibiy qurilishdagi o'zgarishlar bilan, shuningdek, ijtimoiy vazifalari o'zgarishi bilan uzviy ravishda bog'langandir. Ma'lumki, davrlashtirish turkiy tillarning tasnifi bilan ham bog'liqdir. Tasnif ma'lum darajada tillar tarixini davrlashtirish demakdir. Chunki tasnifda ham, davrlashtirishda ham bir xil prinsipga, ya'ni tarixiylik prinsipiga amal qilinadi.

Hozirga qadar fanga ma'lum bo'lgani shuki, turkiy tillarni ilk bor XI asrda Mahmud Koshg'ariy o'zining "Devonu lug'otit turk" asarida tasnif etgan. Bu dastlabki tasnif bo'lishiga qaramay haliga qadar ilmiy ahamiyatini yo'qotgan emas. Mazkur tasnif o'zining aniqligi, soddaligi va mukamalligiga ko'ra undan keyin yaratilgan tasniflardan alohida ajralib turadi.

Turkiy tillar tasnifi masalasida xorij, xususan, rus olimlari XIX asrdan boshlab maxsus shug'ullana boshladilar. Ular jumlasiga V.V.Radlov, A.N.Samoylovich, S.Ye.Malov, N.A.Baskakov, V.A.Bogorodiskiy kabilarni aytib o'tish mumkin. Ularning tasniflarida turkiy tillarning fonetik, morfologik, leksik xususiyatlari bilan bir qatorda uning boshqa tizimdagi tillar bilan o'zaro munosabati, hududiy ko'lami ham e'tiborga olingan. Har bir olim bu masalaga o'z nuqtai nazariga ko'ra yondoshgan. Masalan, V.V.Radlov turkiy tillarni tasnif etishda ko'proq uning o'rinlashgan geografik hududiga e'tibor qaratgan va shunga ko'ra turkiy tillarni to'rt guruhga ajratgan:

1. Sharqiy guruh (Sibir tatarlari tili).
2. G'arbiy guruh (qirg'iz, qozoq, boshqird, tatar tillari).
3. O'rta Osiyo guruhi (o'zbek, uyg'ur tillari).
4. Janubiy guruh (turkman, ozarbayjon, turk, qrim-tatar tillari).

A.N.Samoylovich keyinchalik V.V.Radlov tasnifiga tayanib, o'zining quyidagi tasnifini beradi:

1. Janubi-Sharqiy yoki chig'atoy guruhi (hozirgi uyg'ur, va o'zbek tillari).
2. Janubi-G'arbiy yoki o'g'uz guruhi (o'zbek tilining o'g'uz shevalari).

Turkiyshunos N.A.Baskakov (1905-1996) tasnifida turkiy tillarning til xususiyatlari e'tiborga olinib, u ikki guruhga ajratiladi:

a) qarluq-uyg'ur guruhi;

b) qarluq-xorazm guruhi. Olim qarluq-xorazm guruhiga qoraxoniyy-xorazm tili, hozirgi o'zbek tili va shevalari, hozirgi uyg'ur tili va shevalarini kiritgan.

Bu va boshqa tasniflar mazkur fan uchun ahamiyatli emas. Chunki ularda turkiy tillarga bir tomonlama yondoshilgan holatlar ko'p kuzatiladi. Masalan, ba'zi tasniflarda turkiy tillar hududiy ko'lamiga ko'ra tasnif etilgan bo'lsa, ba'zilarida faqat til xususiyatlari e'tiborga olingan, boshqalarida esa til tarixi xalq tarixi bilan bog'lanmagan. Shularga ko'ra ular darslikda keng tavsif etilmadi. O'zbek tili tarixini Tesha Salimov, Faxri Kamol, A.M.Shcherbak, Olim Usmon, Ergash Fozilov, Fattoh Abdullaev, U.Tursunov, B.O'rinboev, A.Aliev, G'.Abdurahmonov kabi olimlar davrlashtirgan.

Tesha Salimov «O'zbek tili tarixi» (1940) dasturida o'zbek tili tarixini quyidagicha davrlashtirgan:

1. Qadimgi davrda O'rta Osiyo adabiy tillari (VIII asrdan XIV asr yarmigacha).
2. XIV asr adabiy tili;
3. XV-XVI asrlarda adabiy til.
4. XVII-XIX asrlarda adabiy til taraqqiyoti.
5. XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida o'zbek adabiy tili.
6. O'zbek adabiy tili taraqqiyotida yangi sho'ro davri (hozirgi zamon o'zbek tili).

«O'zbek tili tarixi» dasturining 1948 yilda chop etilgan navbatdagi sonida davrlashtirish quyidagicha berilgan:

1. O'rta Osiyodagi qadimgi tillar va yozuvlar (VIII asrdan XI asrgacha).
2. XI-XII asrlarda qadimgi turk adabiy tili.
3. XIII-XIV asrlardagi adabiy til.
4. XV-XVI asrlarda o'zbek adabiy tili (temuriylar davridagi adabiy til).
5. XVII-XIX asrlarda o'zbek adabiy tili (mustamlaka davrida o'zbek adabiy tili).
6. Hozirgi zamon o'zbek adabiy tili (sho'ro davrida o'zbek adabiy tili taraqqiyoti).

Tesha Salimov 1952 yilda o'zining yangi tarxini beradi. U o'zbek tili tarixini davrlashtirishda til borasida yaratilgan ilmiy asarlarni asos qilib oladi:

1. XI asrdan XVIII asrgacha bo'lgan davr (Mahmud Koshg'ariy, Alisher Navoiy, Mirza Mehdixon kabilarning ilmiy-ijodiy faoliyati bilan bog'liq davr).

2. XIX asr boshlaridan to XX asr choragigacha bo'lgan davr (qiyosiy-tarixiy tilshunoslikning taraqqiyoti bilan bog'liq davr).

3. XX asr birinchi choragidan to 1950 yilgacha bo'lgan davr (N.Ya. Marr va uning izdoshlari faoliyati bilan bog'liq davr).

4. I.V.Stalinniig tilshunoslikka oid asarlari bilan bog'liq davr.

Faxri Kamol «O'zbek milliy tilining tashkil topishi va taraqqiyoti» (1952) maqolasida til tarixini quyidagi bosqichlarga bo'ladi:

1. V asrgacha bo'lgan davrda urug'-qabila xususiyatiga ega bo'lgan til.

2. V-XI asrlarda xalq tili unsurlariga ega bo'lgan qabila tili.

3. XI-XII asrlardan Oktabr inqilobigacha bo'lgan davrdagi milliy til unsurlariga ega bo'lgan xalq tili.

4. Oktabr inqilobidai keyingi hozirgi milliy til.

Faxri Kamol til tarixini davrlashtirish bo'yicha qarashlarini mukammallashtirishga harakat qilib, 1953 yilda «Hozirgi zamon o'zbek tili» risolasida uning yangi ikkinchi tarxini beradi. U bu risolasida o'zbek tilni uch asosiy davrga bo'ladi:

1. Qadimgi turk adabiy tili.

2. Eski o'zbek adabiy tili.

3. Hozirgi zamon o'zbek adabiy tili.

A.M.Shcherbak 1953 yilda quyidagi tarxni ilgari suradi:

1. Eng qadimgi davr o'zbek adabiy tili (X-XII asrlar).

2. O'rta davr o'zbek adabiy tili (XIV-XVI asrlar).

3. Yangi davr o'zbek adabiy tili (XVIII-XIX asrlar).

4. Eng yangi davr o'zbek adabiy tili (XIX asr oxiri va XX asr boshlari).

Olim Usmon 1957 yilda quyidagi tarxni beradi:

1. Turk xoqonligi davrida qadimgi tug-yu turk tili (VI-IX asrlar); a) VI-VIII asrlar; b) VIII-IX asrlar).

2. Qadimgi o'zbek tili (IX-XII asrlar).

3. Eski o'zbek tilining ilk davri (XIII-XIV asrlar).

4. Eski o'zbek tili (XIV asrning oxiridan XIX asr II yarmigacha).

5. Hozirgi zamon o'zbek adabiy tili:

a) XIX asrning II yarmidan Oktabr inqilobigacha bo'lgan davr o'zbek adabiy tili;

b) sho'ro davri o'zbek milliy adabiy tili.

Ergash Fozilovning 1977 yilda ilgari surgan tarxi quyidagicha:

1. Turkiy tillar uchun mushtarak bo'lgan obidalar (VI-X asrning birinchi choragi).

2. Eski turkiy yodnomalar (IX-XII asrlar).

3. Tarix oldi o'zbek tili (XII-XIV asrlar).

4. Ilk o'zbek tili (XV-XVI asrlar, manbalari Sidiq Ahmad Xo'jandiy, Atoiy, Sakkokiy, Navoiy Bobur).

5. O'rta o'zbek tili (XVII-XIX asrlar, manbalari Yoqub Chingiy, Xoksor, Abulg'ozzi Bahodirxon va boshqalar).

6. Yangi davr o'zbek tili (XX asr, manbalari Hamza va uning zamondoshlari asarlari).

Fattoh Abdullaevning 1977 yildagi tarxi esa quyidagicha:

1. Turkiy tillar tarixining eng qadimgi davri (V-X asrlar).

2. XI-XIV asrlar:

a) birinchi bosqich (manbalari «Qutadg‘u bilig», «Devonu lug‘otit turk» va XI-XII asrlarda yaratilgan asarlar);

b) ikkinchi bosqich (manbalari O‘rta Osiyo, Qozog‘iston, Volga bo‘ylaridagi ko‘plab yozuv yodgorliklari, XIII-XIV asrlarda yaratilgan asarlar).

3. XV asrdan XIX asrning yarmigacha bo‘lgan davr o‘zbek adabiy tili.

4. XIX asr yarmilaridan XX asrning 20-yillarigacha bo‘lgan davrdagi o‘zbek adabiy tili:

1) XIX asrning II yarmi va XX asrning 20- yillarigacha;

2) hozirgi zamon o‘zbek adabiy tili.

U.Tursunov, B.O‘rinboev va A.Alievlar 1995 yilda chop ettirgan “O‘zbek adabiy tili tarixi” darsligida o‘zbek adabiy tili tarixini davrlashtirish bo‘yicha tarxni tavsiya etdi. Bu tarx ilmiy-nazariy jihatdan ahamiyatli bo‘lganligi sabab uni quyida aynan keltirib o‘tamiz:

I. Qadimgi turkiy xalqlar davrida adabiy til (V-X asrlar). Bu davrda qadimgi turkiy adabiy tilning shakllanishi va uning yodgorliklari. Qadimgi turkiy adabiy tilning xususiyatlari.

II. Ilk davr o‘zbek xalq tili (X asrdan XIV asrning yarmigacha bo‘lgan davr):

1) o‘zbek adabiy tilida ikki xil funksional tipning shakllanishi va dastlabki taraqqiyoti (X-XII asrlar). Bu davrda o‘zbek adabiy tilining kitobiy til va xalq adabiy tili kabi tiplari shakllandi. Xalq adabiy tilining shakllanishida xalq ogzaki ijodi katta rol o‘ynadi. Grammatik qurilishi va lug‘at tarkibi nuqtai nazaridan kitobiy til bilan xalq adabiy tili bir-biriga faol ta’sir qiladi. Shu ikki tipli adabiy til Sharqiy yoki Sharqiy Turkiston adabiy tili deb ataladi.

Bu davrning kitobiy til yodgorligi sifatida Yusuf Xos Hojibning «Qutadg‘u bilig» (XI asr), Adib Ahmad Yugnakiyning «Hibatul-haqoyiq» (XII asr) asarlaridir. O‘sha davrda yaratilgan huquqiy hujjatlarda kitobiy til bilan xalq adabiy tili aralashgan holda ishlatilgan;

2) adabiy tilda mahalliylik tamoyilining paydo bo‘lishi va kuchayishi (XII-XIV asrning yarmi). Bu davrga kelib Chig‘atoy va Oltin O‘rda davlatlari tuzildi. Adabiy tilda hududiy unsurlar o‘z ifodasini topdi. Kitobiy tilda ham, adabiy tilda ham, rasmiy hujjatlar tilida ham o‘zgarishlar sodir bo‘ldi. Sharqiy adabiy tilning ta’siri kamayib, G‘arbiy adabiy til kuchaydi. G‘arbiy adabiy til yodgorligi sifatida qarluq-xorazm lahjasida yozilgan Ahmad Yassaviyning «Devoni hikmat»i (XII asr), Rabg‘uziyning «Qisasi Rabg‘uziy» (XIV asr) asari, adabiy tilning Oltin O‘rda turkumida yozilgan «Nahjul-farodis», «Muhabbatnoma», «Husrav va Shirin», «Me’rojnoma» kabi asarlar, adabiy tilning Chig‘atoy ulusi tilida «Muqaddimat-ul-adab», «Yusuf va Zulayho», «Ravnaq-ul islom», «O‘g‘uznoma» kabi asarlarni ko‘rsatish mumkin. XI-XIV asrlardagi aralash sheva xususiyatlarini «Tafsir»da uchratamiz.

III. O‘zbek xalqi tilining takomillashish davri (XIV asrning oxiridan XIX asrning ikkinchi yarmigacha).

1) o‘zbek xalq adabiy tilining to‘liq shakllanishi (XIV asrning oxiridan XVII asrgacha). Bu davr elat adabiy tilining roli oshganligi bilan ajralib turadi. Bu til ma’lum darajada o‘zbek xalqining og‘zaki ijodi bilan munosabatda bo‘ladi. Elat adabiy tilining lug‘at tarkibi, grammatik qurilishi va tovush tarkibida o‘zgarishlar yuz beradi. Kitobiy adabiy til shakllari arxaiklasha boradi. Rasmiy hujjatlar tili jonli so‘zlashuv tiliga yaqinlashadi. XIV asrning oxirida Movarounnahrda yagona Temur davlatining vujudga kelishi va bu davrda eski o‘zbek adabiy tilining shakllanish va taraqqiyoti Sakkokiy, Atoiy, Lutfiy, Navoiy, Zahiriddin Bobur, Muhammad Solih kabi ijodkorlar yaratgan asarlardan ma’lum;

2) xalq adabiy tili bilan kitobiy tilning bir-biriga yaqinlashuvining tugallanishi va adabiy tilga so‘zlashuv nutqi xususiyatlarining singishi (XVII asr va XIX asrning II yarmigacha). Bu davrda xalq adabiy tili so‘z san’atkorlari ijodi ta’sirida rivojlandi va mustahkamlandi. U kitobiy til va rasmiy hujjatlar tili bilan mustahkam aloqada taraqqiy qildi. Lekin rasmiy hujjatlar uslubi hali o‘rta asr darajasida edi. O‘sha davrda yaratilgan yodgorliklar tilida so‘zlashuv nutqi xususiyatlari ko‘plab uchraydi. Xalq adabiy tili bilan kitobiy tilning bir-biriga yaqinlashuvi shu davrda yashab ijod etgan yozuvchilar - Abulg‘oziy, Turdi, Gulxaniy, Maxmur, Munis, Ogahiy asarlarida ham o‘z ifodasini topgan. O‘zbek xalq tilining takomillashuvi davrida ikki xil uslub - dabdabali uslub va so‘zlashuv tili uslubi mavjud edi.

IV. Milliy til unsurlarining paydo bo‘lish, shakllanish va rivojlanish davridagi o‘zbek adabiy tili (XIX asrning II yarmidan hozirgi kungacha bo‘lgan davr).

1) XIX asrning II yarmi va XX asr boshlarida o‘zbek adabiy tilining boyib borishi va taraqqiyoti. Bu davrda o‘zbek adabiy tili tizimida gazeta-publitsistika tili va uslubi shakllandi. Gazeta-publitsistika uslubi va demokrat shoirlarning asarlari orqali rus tili hisobiga tilimiz leksikasi birmuncha boyidi. O‘zbek milliy tili me’yorlarini yaratish sohasidagi dastlabki kurashlar davom etdi, buning natijasida arab, fors, turk va tatar tillariga xos til xususiyatlari paydo bo‘ldi. Milliy tilning dastlabki unsurlari vujudga keldi;

2) o‘zbek milliy tili va uning rivojlanishi. Milliy tilni yaratish va shakllantirish sohasidagi kurashlar: adabiy til uslublari to‘la shakllandi va ularning hajmi ancha kengaydi.

G‘.Abdurahmonov “O‘zbek xalqi va tilining shakllanish jarayonlari” (1999) risolasida o‘zbek adabiy tili tarixini quydagicha davrlashtiradi:

1. Eng qadimgi turkiy til (VII asrgacha bo‘lgan davr).
2. Qadimgi turkiy til (VIII-XI asrlar).
3. Eski turkiy til (XI-XIII asrlar).
4. Eski o‘zbek adabiy tili.(XIV-XIX asrlar).

5. Yangi o'zbek adabiy tili (XIX-XX asrlar).

6. Hozirgi zamon adabiy tili.

O'zbek adabiy tilini davrlashtirish bo'yicha qator tarxlar va tavsiyalar berilgan bo'lsa ham mazkur muammo hali uzil-kesil o'z yechimini aniq topgan emas. Shunga ko'ra ushbu masala o'zbek tilshunosligining eng muhim va dolzarb masalalaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ё Саидов. Жадидлар ва Ойбек/Адабиёт ва таржима: Илмий мақолалар тўплами. Т.: Зарқалам, 83-85
2. СЁ Сиддиқович. Бехбудийнинг «Тил масаласи» мақоласи хусусида. Педагогик маҳорат. –Бухоро 1 (2), 41-46
3. Ё Саидов. Жадид поэтик асарлари тилидаги янги сўзлар таҳлили. Бухоро давлат университети илмий ахбороти.-Бухоро 1, 59-64
4. Ё Саидов. Жадид шеърлятидаги қадимги туркий лексика. Ўзбек тили ва адабиёти 2, 100-105
5. Ё Саидов. Жадид лирик асарларидаги арабий лексика ва унинг мавзуй таснифи. Илм сарчашмалари.-Урганч 7, 38-40
6. Ё Саидов. Жадидларнинг ўзбек лингвистик терминологиясини шакллантириш ва ривожлантиришдаги ўрни. Бухоро давлат университети илмий ахбороти.-Бухоро 4 (52), 42-46
7. Ё Саидов. Каримбек Камий лирик асарларидаги антонимларнинг айрим хусусиятлари. Вестник каракалпакского государственного университета имени Бердаха 17 (3-4 ...
8. Ё Саидов. Чўлпон мақолаларида тил масаласи/Илм-у адаб jabhasida 60 yil: Илмий мақолалар тўплами. Бухоро: БухДУ, 61-64
9. СЁ Сиддиқович. Абдулла Бадрий драмаларидаги шевага хос унсурлар. Илмий мақолалар тўплами. –Бухоро: БухДУ 4 (2), 38-42
10. ЁС Саидов, М Убайдуллоева. Анвар Обиджоннинг ўшатишлардан фойдаланиш маҳорати. Science and Education 4 (6), 985-989
11. ЁС Саидов. История Узбекского литературного языка, вопрос формирования национального языка воззрения просветителей жадидов. Science and Education 3 (5), 2085-2090
12. ЁС Саидов. Абдулхамид Маждий шеърлятидаги метафораларнинг лингвопоэтикаси. Вухоро davlat universiteti tahririyat 1 (2), 31
13. УН Бозорова, ЁС Саидов. жадид шеърлятидаги қадимги туркий лексиканинг мавзуй таснифи. международный журнал искусство слова 3 (4)
14. ЁС Саидов. Фитратнинг имло масаласига муносабати. Илмий мақолалар тўплами. –Бухоро: БухДУ 2 (1), 27-30

15. ЁС Саидов, ДШ Шарипова. Рамзнинг лексик - семантик хусусиятлари. Бухоро давлат университети таҳририят 4 (2), 102
16. YS Saidov. About the language of the work «gulistoni bit-turkiy». Scientific reports of Bukhara State University 3 (1), 97-102
17. Г Муродов, Ё Саидов. Лингвохудожественные особенности сравнения в узбекской поэзии (на примере стихов э. Вохидова). Страны. Языки. Культура: сборник материалов XI-й международной научно ...
18. СЁ Сиддиқович. Тематические группы лексики, заимствованной из западноевропейских языков посредством русского языка (на материале узбекской жадидской поэзии). Современная филология: Материалы II междунар. науч. конфер. 2 (4), 92-95
19. СЁ Сиддиқович. Абдулхамид Маждий шеъриятидаги синонимларнинг айрим хусусиятлари. Тилнинг лексик-семантик тизими ва қиёсий типологик изланишлар: синхрония ...
20. СЁ Сиддиқович. Жадид шеърий асарларидаги синекдохалар ва уларнинг услубий-бадний хусусиятлари. Бухоро давлат университети илмий ахбороти 3 (3), 88-91
21. СЁ Сиддиқович. XX аср бошлари ўзбек шеърияти тилида арабий лексика. Проблемы и перспективы развития филологии на современном этапе: Межвузовский ...
22. СЁ Сиддиқович. Ўзбек cedid edebiyatinda og`uz dillerine özgü unsurlar. Filologiya məsələləri 3 (3), 798-804
23. СЁ Сиддиқович. Жадидларнинг лингвистик эстетика ривожигаги ўрни. Цветаевские чтения. Текст и контекст: лингвистический, литературоведческий и ...
24. СЁ Сиддиқович. Алишер Навоий ва Фитрат. Алишер Навоий ижодида оила, таълим ва тарбия масалалари: Республика илмий ...
25. СЁ Сиддиқович. Фитратнинг «Девону луғотит турк» асарига оид тадқиқоти. Филология масалалари: Илмий мақолалар тўплами 5 (5), 109-112.
26. СЁ Сиддиқович. Абдулхамид Маждий шеъриятидаги метонимияларнинг семантик моҳияти. Тилшунослик ва методика масалалари: Илмий мақолалар тўплами. -Тошкент: Фан 2 ...
27. СЁ Сиддиқович. Абдулхамид Маждий шеъриятидаги метонимияларнинг семантик моҳияти. Тилшунослик ва методика масалалари: Илмий мақолалар тўплами. -Тошкент: Фан ...
28. СЁ Сиддиқович. Абдулхамид Маждий шеъриятидаги метонимияларнинг семантик моҳияти. Тилшунослик ва методика масалалари: Илмий мақолалар тўплами. -Тошкент: Фан ...

29. СЁ Сиддиқович. Ўзбек тили лексикологиясининг шаклланиши ва ривож. Тилнинг лексик-семантик тизими ва қиёсий типологик изланишлар: синхрония ...

30. СЁ Сиддиқович. Фитрат ва миллий тил ривож муаммолари. Тилшунослик ва методика масалалари: Илмий мақолалар тўплами. —Тошкент 1 (2 ...